

Trumpův příkaz vyvolal chaos

Exekutivní příkaz nového amerického prezidenta Donalda Trumpa zastavil

na 90 dní veškerou zahraniční pomoc z USA. Jak to ovlivní rozvojové projekty, přibližuje JIŘÍ ŠKVOR, vedoucí oddělení humanitární pomoci a rozvojové spolupráce Charity ČR.

Co tento výnos v reálu znamená? Je pravda, že některé neziskové organizace musí ze dne na den zastavit činnost?

Zní to jako zásadní věc, ale je to v duchu jeho obvyklé politiky na hraně. Jeho snahou je šokovat, zastrašit, nechat rozběhnout spekulace. V tomto případě zatlačit na další potenciální dárce, aby byli připraveni případnou mezeru ve financování zacelit. Zároveň vyvinou tlak na přijímající země, aby šly do sebe a byly třeba ochotny přistoupit na podmínky, které si pro znovuoobnovení pomoci bude prezidentova administrativa ve vyjednávání klást.

Zastavení na 90 dnů ovšem nepředstavuje tak dramatickou věc. Je třeba si uvědomit, že většina peněžních toků se děje na bázi uzavřených smluv. Nelze tedy takové smlouvy jednostranně vypovědět, aniž hrozí sankce. Může dojít ke zpoždění plateb a nové projekty nebudou nějaký čas schvalovány. To samozřejmě způsobí problémy, byť ve většině případů nikoli fatální.

Co výjimky?

Ano, z tohoto pozastavení je řada věcí vyňata – například humanitární potravinová pomoc a neaktuálnější na základě rozhodnutí Marca Rubia (ministra zahraničních věcí – pozn. red.) ještě budování přístřeší a léky.

Definitivní zastavení nebo zásadní redukce zahraniční pomoci by nicméně velký problém byl. USA jsou globálně největším dárce. Příspěvky od nich třeba do agentur OSN tvoří řádově desítky procent jejich rozpočtů. Například do Světové zdravotnické organizace tvoří povinný členský příspěvek USA 22 %. Kdyby došlo k jeho dramatické redukci, musela by podstoupit velmi výrazné zeštíhlení. U ostatních agentur OSN je to podobné.

U samotných příjemců pomoci, kteří jsou nejzranitelnější (u nich jde o potravinovou pomoc, léky či přístřeší), by se tedy dopad těchto kroků projevit neměl. Výrazné snížení příspěvků USA nastalo již v době prvního Trumpova mandátu, takže současné kroky nejsou překvapivé.

Na pomoci z USA a Evropy jsou ti nejchudší v rozvojových zemích životně závislí. Jejich omezení pro ně může mít fatální následky.
Snímek Charita ČR

Na jaké typy projektů jde americká pomoc především?

Zahrnuje velmi široké spektrum včetně třeba bezpečnostní a vojenské agendy. V rozvojové spolupráci a humanitární pomoci se Spojené státy zaměřovaly především na tři oblasti, a to na zdravotnictví, potravinovou bezpečnost a dobrou správu věcí veřejných. Zároveň financují velké infrastrukturní projekty, jako jsou silnice, elektrárny, zavlažování či modernizace zemědělských systémů a trhů.

O jak velkém objemu peněz se zhruba bavíme?

Spojené státy jsou světově největším poskytovatelem zahraniční rozvojové pomoci. V roce 2023 přispěly 1,6 biliony dolarů. Procentuálně vzhledem k hrubému národnímu důchodu (tedy souhrnu všech příjmů obyvatel dané země, včetně HDP a čistých příjmů ze zahraničí) nejsou sice žádným rekordmanem, ale vzhledem k objemu státního rozpočtu USA to vytváří tuto obří částku. Z hlediska procent jsou na-

opak na špičce státy jako Norsko, Lucembursko, Švédsko nebo Německo.

Už jsou vidět dopady tohoto kroku, nebo je na to ještě brzo?

Globální nezisková sféra už reaguje, rozhodnutí způsobilo paniku mezi organizacemi. Ty, které čerpají americké peníze, dostaly přímo avízo, že mají svou činnost pozastavit. Pánuje také zmatek, jak postupovat dál. Řada projektů totiž může stát na pomezí: může mít složku, na niž se bude vztahovat výjimka, a dárce vůbec nebudou vědět, jak s tou situací naložit, a tak raději pozastaví financování všeho. Bude to téměř jistě naprostý chaos a tato nejistota přetrvá delší dobu, i kdyby se po třech měsících vše vrátilo do původního stavu.

Co bude za ty tři měsíce? Je šance, že se tok peněz obnoví?

Očekávám, že u dlouhodobě kritizovaných nástrojů, jako je třeba přímá rozpočtová podpora některým zemím, dojde k dramatickým škr-

tům. Tam se vlastně přispívají velké částky do státního rozpočtu dané země – často aniž je důsledně vyžadováno plnění podmínek (např. dodržování lidských práv).

Nicméně bych byl optimistou v tom, že řada, možná většina projektů se znovu rozběhne v plném rozsahu. Obecně třeba neziskové organizace jsou považovány za efektivní partnery, kteří umějí doručit pomoc tam, kde je třeba, v úsporném čase a za dobré peníze. A to mluvím v širokém kontextu, nemyslím jen humanitární pomoc, ale třeba i dlouhodobé rozvojové programy. Možná se nakonec zejména neziskovým organizacím v delší perspektivě zvětší příležitost čerpat americké peníze, protože velké balíky peněz budou přesunuty z rozpočtové podpory zemím právě na projekty realizované neziskovými organizacemi.

Narazil jste vy sám na projekty, které nebyly efektivní a nemá smysl v nich pokračovat?

V rozvojové spolupráci se pohybuji s přestávkami od roku 2001. V mnoha zemích jsem za tu dobu viděl celou řadu projektů, které nedávaly smysl či nebyly vůbec udržitelné. V současné době je přísnost dárců velká, na efektivitu projektů se velmi hledí, což je dobře. Sám bych měl velký problém pracovat v neefektivní organizaci, která nedělá profesionální práci s jasně měřitelnými výsledky. Podle mě ten problém obecně nevztáží v neefektivitě samotných projektů neziskových organizací, nýbrž spíše v rozpočtové podpoře vlád či velkých infrastrukturních projektů. A to jsou přesné věci, na něž si prezident Trump chce posvítit, což v zásadě považuji za dobrý krok. Že se to děje touto okázalou divokou formou, je věc jiná, ale svůj účel, o kterém jsem mluvil, to patrně splní.

Jak dopadla opatření na rozvojovou činnost Charity ČR a jejích partnerů?

Rozhodnutí pozastavit pomoc se Charity ČR zatím bezprostředně nedotklo. Nečerpáme zdroje z USA přímo, ale jsme partnery celé řady agentur OSN. Ty jistě z obav o další vývoj znejistí, pozastaví podepisování nových smluv a přibrzdí vyhlášení grantových řízení. V tomto směru vidím jako nejrizikovější právě tu nejistotu. Vznikne-li atmosféra, kdy úředník bude mít obavy věci rozhodovat, bude to vytvářet další a další problémy a návrat do normálu může trvat mnoho měsíců.

Jaké jsou priority vaší rozvojové pomoci?

Jaký typ projektů či které oblasti jsou pro vás nejdůležitější?

Pro nás je vlajkovou lodí budování možnosti obživy lidí. Je to třeba podpora drobných farmářů, aby dokázali uživit sebe a své rodiny v době významných změn klimatu. Naučí se zvolit vhodné odolné plodiny a pěstovat je tak, aby čelily chorobám a suchu. Pomůžeme jim také sdružit se dohromady a v rámci vytvořeného řetězce plodiny nejprve zpracovat – kupříkladu nasušit – a pak mít zajištěný a nasmlouvaný dlouhodobý odbyt. Vedle toho máme v řadě zemí úspěšné projekty v sociální a zdravotní oblasti, vzdělávání, zemědělství nebo třeba v odpadovém hospodářství.

TOMÁŠ KUTIL